

Bazar ertəsi, 21 oktyabr 1918-ci il, nömrə 18

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 14 məhərrəmülhəram sənə 1337. 21 təşrinəvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Şəhərdəki mağaza və dükən və bilümmum [ümumən] lövhə bulunan məhəllərdə qırmızı lövhə üzərinə bəyaz yazı ilə türkcə olaraq yazılacaqdır. (Lövhənin yuxarısında türkcə olmaq üzərə aşağısına da rusca yazıla bilər.) Bu xüsus bu on beş gün zərfində xitam bulmuş olacaqdır.

Mərkəz Komandanlığı

ELAN

Edadi məktəblərin əlifba; birinci, ikinci şöbələri və sinifləri milliləşib ibtidai və ali-ibtidai məktəblərdən bu şöbə və siniflərə imtahan verərək mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul olunacaq. Binaileyh, Azərbaycanda yaşayan müsəlman əhalisinə ixtar olunur ki, edadi məktəblərin milli şöbə və siniflərinə imtahan vermək arzusunda olanlar, həmin oktyabr ayının iyirmisənədək edadi məktəblərin müdirləri namına [adına] şu barədə ərzihal versinlər.

Maarif naziri:

Yusifbəyli Nəsim bəy

BAKİ FÜQƏRASINA ELAN

Ucardan Bakıya bir min put, iki qism

buğda unu gətirmişəm. Birinci qisminin putu fūqəra camaatı üçün yüz iyirmi manat, ikinci qisminin putu yüz manatdır. Həmişə bu qərar üzrə Bakıya un gətirilməsinə çalışacağam. Xahiş edənələr Bazarnı küçədə Hacı İsrəfil Aydəmirovun evinin yanında, Tağı bəy Səfərəliyevin evinin müqabilində, Hacıbaba Ağababayevin 111-ci nömrəli evində vəqə dükana müraciət eyləsinlər. Səhər saat 7-dən axşam saat 7-yədək.

Telefon nömrəsi: dükən üçün 68-24; kantor üçün: 23-35.

*Ticarət və neft “İşiq” cəmiyyətinin
rəisi Mustafa bəy Əlibəyli
212*

Türk dilində ərizə yazdırmaq xahişində olanlar hər gün axşam saat 4-dən 6-ya qədər Starı poçtovı küçədə Rzaeyevin 57 nömrəli mənzilinə müraciət edə bilərlər. Ərizələr artıq savada malik olan şəxs tərəfindən yazılır.

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinetində hər gün xəstə qəbul və hər növ

diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213

Diş müalicəxanası

S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Süni dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsul ilə farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalık və daxili ünas əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər.

Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Morskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 67-50.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soçaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi [müalicə] edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210

Elan

Bakıda olan böyük firmalardan birində buxqalter vəzifəsini ifa edən ukraynalı, müsəlman firmalarından birində kantora müdiri və ya buxqalter xidməti etmək arzusundadır. 48-45 nömrəli telefon ilə danışmaq və ya “Azərbaycan” idarəsində bir

nömrə qəbzi nişan verənə məktub ilə müraciət etmək mümkündür.

211

ƏMR

Daxiliyyə Nəzarətinə [Daxili İşlər Nazirliyinə] məlum edilmədən kəndi başlarına, sahiblərinin tərək etmiş olduqları mənzilləri (kvartiraları) işğal etmiş bulunan əşxas [şəxslər] bir həftə zərfində Daxiliyyə Nəzarəti idarəsinə gələrək işbu mənzillərin kimin əmri ilə işğal olunduğu və yaxud nə səlahiyyətlə bu mənzillərdən istifadə etməkdə olduqları haqqında məlumat verməlidirlər. Əks təqdirdə, yuxarıda göstərilən müddətin xitamında gəlib məlumat verməyən əşxas, işğal etdikləri mənzillərdən bilatəxir [dərhal] kənar ediləcək və məsuliyyət təhtinə [altına] alınaraq cəzalanacaqlardır.

Ev komitələrinə, mümkün olan qədər qısa bir zamanda, sahibləri Bakıda bulunmayan bütün mənzillərin (kvartiraların) bir cədvəlini təqdim etmələrinin olduğu kimi, böylə kvartiraları işğal etmiş bulunan əşxas[ı], bu xüsusda vəsiqələri olub olmadığından varəstə olaraq [vəsiqələri olub olmadığına baxmadan] dəxi göstərmələrini təklif edirəm.

Polis komissarlarına, ev komitələrinə balada məzkur [yuxarıda qeyd olunan] əmrin icrasında təshilat [yumşaq-lıq] göstərməmələrini təklif eylərəm.

*Daxiliyyə naziri:
Behbud xan Cavanşir*

AZƏRBAYCANDAKI TÜRK ORDUSU

Bəzi yerlərdən aldığım xəbərlərə nəzərən, Osmanlı əsgərinin gedəcəyi şayiəsi əhali arasında dolaşmaqda olduğunu duydum. Osmanlı Hökumətinin buraya göndərdiyi bir ovuc əsgərə ehtiyacı yoxdur.

Hər əsgərin bulunduğu yerdə gəlib-getmə olur. Bu isə əsgərin çəkilməsinə dəlalət etməz. Azərbaycana göz dikəcək hər düşməni, Allahın inayəti [köməyi] ilə əzməyə qüvvətimiz vardır və daima da bulunacaqdır.

*Qafqaz İslam Ordusu
komandanı: Nuri
Bakı, 19.10.34*

ORDU QƏRARGAHINDAN

Təbliği-rəsmi.

1. Dərbənd cəbhəsində: 18/10/34-də sol cinahımıza soxulmaq istəyən qırx qədər düşmən süvarisi kəşf [kəşfiyyət] qolumuzun atəşi ilə beş məcruh [yaralı] verərək tərd olunmuş [uzaqlaşdırılmış], tək-tük topcu atəşi təati edilmişdir. Öylədən əvvəl bir düşmən təyyarəsi Dərbənd üzərində bir müddət uçduqdan sonra övdət etmişdir [qayıtmışdır].

2. Qarabağda sükunət vardır. Dağlara fərar edən erməni əhali peydərpəy [bir-birinin ardınca] köylərinə övdət etməkdə və təslimi-silah eyləməkdədir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Tiflis Teleqraf Acentəliyindən alınan teleqramlar:

Berlin – Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 18-də qərb cəbhəsindən alınan əsgəri məlumat: Bu axır günlərdə biz şimali Fransada Flandriya xüttəsini [ərazisini] və bununla bərabər Ostende, Turkuen, Rube, Lill və Due şəhərlərini boşaldaraq, Brügge - Lis arasında olan səngərləri tutmuşuq. Dünən düşmən dəfəllərlə güclü hücumlarda bulunmuşsa da, hər yerdə dəf edilmişdir. Kortreyk şimalında Lis tərəfinə soxulan ingilis dəstələri əks hücumumuzla təzədən geri atılmışdır. Lill-Due şərqində düşmənlə zəif vuruşmalar vəqə olmaqdadır. Le-Kato ilə Uaza arasında təzədən müharibə başlanmışdır. İngiltərə, Fransa və Amerika əsgərləri artıq dərəcədə mühimmati-hərbiyyə sərf edib cəbhəmizi yarmaq istəmişlərdir. Le-Katonun hər iki tərəfində düşmən məğlub olmuşdur. Qabaq xətlərimizə edilən hücumlar əks-hücumlarımızla dəf edilmişdir. Le-Kato arasında düşmən hücumu keçib bir neçə yerdə bizim xəttimizə soxulmuşdur. Le-Kato - Vassinyi boyunda olan şose yolunda təbəddülatlı müvəffəqiyyətlərlə vəqə olan müharibələrdən sonra düşmən bizim topxana xəttimiz qarşısında dayandırılmışdır. Orinyi şimalında Uaza cəbhəsinə çevrilmiş olan düşmən hücumları müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Olizi şərqində şiddətli vuruşmalardan sonra düşmən dəf edilmişdir. Prussiya və Brandenburq nişançı əsgərləri Ma-

asın şərq sahilində öz vəzifələrini müvəffəqiyyətlə ifa etmişlərdir.

– İstanbuldan xəbər verirlər ki, bütün cəbhələrdə əhval təbəddülsüzdür.

– “Leypsiq” qəzetəsinin xüsusi müxabiri teleqrafla xəbər verir ki, Kursk şəhərində təzədən Leninə sui-qəsd edilmişdir. Tapança gülləsi ilə Lenini çiyindən yaralayan həbsə alınmışdır.

– Berlindən xəbər verirlər ki, Qes-senski Karl Finlandiya taxt-tacını qəbul etməyə razı olmuşdur.

ƏSGƏRLƏRƏ

Dini, vətəni və ümum müsəlmanların səlaməti üçün əsgər olacaqlar haqqında, istər sahibi-dövlət, istər kəsib olsun, yazılmış və müsəlmanların qabaqda keçmiş ataları, cədləri tərəfindən icra edilmiş nəsihəti-kübralar [ən böyük nəsihətlər] şunlardır:

Ey müsəlman, Allah zülcəlal həzrətləri cihadı üzərimizə fərz qıldı. Cihaddan hasil olacaq savab, indi-ilahidə [Allah qatında] pək böyükdür. Cihad ciddən əfzəldir [həqiqətən çox fəzilətlidir]. Cihadın nəticəsi iki eyiliyin biridir: ya mühafizəyi-mövqədiyyət və fəthi-zəfərə nail olmaq; ya mərtəbeyi-cəllileyi-şəhadəti ehraz etmək [şəhidliyin uca mövqeyini qazanmaq]. Bunun üçün əsgər ol; əsgərlik səni qorxutmasın, ancaq sevinə-sevinə get; sözündə dur; qədr [qəddarlıq] etmə, burun-qulaq kəsmə, göz oyma, piri-faniyi [qo-

caları] öldürmə, qadını öldürmə, çocuqları öldürmə, məvaşiyi [südlük, yaxud ətlik heyvanları] ifna [tələf] etmə, ancaq zərurət üçün kəs, əkl et [ye]; xurma ağacını yaxma, şəhər xarab etmə, mali-qənaimə [qənimət malına] xəyanət etmə, əmri-hərbdə [müharibə əsnasında] müsəlmanlar düşmənlərin kötülük işləmələri üzündən mənsur [qalib] və müzəffər olurlar. Ey əsgər, sən də kötülükdən saqın, müttəqi [Allahdan qorxan] ol, kötülüğü işləmədə düşmənlə müsavi olar isən, düşmənlər bizə faiq [üstün] gələrlər. Biz ancaq fəzlimizlə onlara qələbə edəməz isək, qüvvətimizlə qələbə edəmməyiz. Sizin seyrüsəfərinizdə [yürüşünüzdə] müvəkkəl olan həfəzeyi-kiram sizinlə bərabərdir. İşlədiyiniz işləri bilirlər. Ey əsgər, siz Allah yolundasınız. Allahdan düşməninizə qalib gəlməyi istədiyiniz kimi, nəfsinizə qarşı da Allahdan imdad və inayət [kömək] diləyin. Sükun və səbr ilə bulunan kəndlər əhalisinə bir ziyan erişdirməyiniz. Onlar səbr və sükunda bulunduqca, haqlarında xeyirdən başqa müamilə etməyin. Nüsrət [qələbə] Allahdandır. Haqq və səbatdan [yolunda möhkəm olmaqdan] ayrılmamaq ilə hasildir. Düşmənlə qarşılaşdığınız zaman qorxmayın. Qüdrət və zəfər zamanında göz oymayın, təcavüzdə bulunmayın. Allah təcavüzdə bulunanları sevməz. Həzrəti-Əli kərrə-mallahu-vəchəhu həzrətləri buyurmuşdur ki, səflərinizi sıxı bir bina kimi yapın, bir-birinizdə sabit-qədəm olun. Düşməne üz çevirməyin, ötəyə-bəriyə

baxmayın ki, ürəyiniz bərk olsun. Sıdq və səbirlə hər bə edin. Nə dərəcə səbr edərsəniz, o dərəcə nüsrətə nail olarsınız. Din üçün öz canını fəda edən ey dilavər [cəsur], Allahdan qorx, vəzifəni bil, komandanına itaət et, vəzifəni sui-ihanət etmə [alçaltma], əsgər arasına fəsad qarışdırma! Növbəti-vəzifədə [keşik çəkərkən] diqqət et, uyuma! Silah altına dəvət olunduqda qoş, cəsur ol, qaçma, qüvvətə güvənmə, Allaha güvən, ianəyi-hərbiyyədən qaçma, oğurluq və yalançılıq və dolandırıcılıqdan iraq ol, qarət və talandan qaç, yaxlaşma; irz və namusa əsla təcavüz etmə, üsəraya [əsirlərə] əza və cəfa etmə, arxadaşlarınla eyi keçin, kəndinə əmanət edilən mali-miriyi [dövlət malını] eyi mühafizə et. Doğru söylə, yalandan xəstə olma. Təharətlə [təmizliklə] səhhəti mühafizəyə riayət et. Mənsur və müzəffər olmaq üçün daima Allah-talaya dua və niyət et ki, vəsayayiməzkurəyə [qeyd edilən nəsihətlərə] riayət və tövfiq [ilə] hərəkət edən ordunun miqdarı (.....) məlum olan ayəticəlilə mövcibincə, az olsa belə baiznixuda [Allahın izni ilə] çox miqdarda əsgərə qalib olar. Allahın rəhmət və şəhadətinə [şahidliyinə], peyğəmbərimizin şəfaətinə, milləti-müəzzəməyi-islamıyyənin [əzəmətli müsəlman millətinin] hörmət və məhəbbətinə məzhər olar. Dünya və axirətdə məsud olar. Məmləkəti mühafizəyə əzm etmiş ey qəhrəman! İştə bu kəlamları sən bilirsən, fəqət təkrar edirəm. Qulağında, başında və gözünün önündə daima bulun-

sun. Əsgər ol, doğru, cəsur və sabitqə-dəm ol. Səni heç bir top düşürəmməz və səni heç bir düşmən qorxudamaz, vəssəlam.

18 təşrin, sənə 34.

* * *

*“Azərbaycan”ın təfriqəsi 4
Zəfər yolunda
Ənvər paşa həzrətlərinə!*

Mehməd Əmin bəy Ordunun dastanı

Çanaqqala qəhrəmanlarına

Buraxınız, hər bir şeyi gözlərinə
aldırsınlar,
Təyyarələr havalardan,
Drednotlar dənizlərdən, mitralyozlar
qaralardan
Quduraraq, böyürərək üstümüzə
saldırsınlar.
O zəhərli bombaları, qundaqları,
obusları
Xəstəxana, məbəd kimi çatılara
yağdırsınlar.
Hər gün səkkiz cəhənnəmlə bu
mübarək Bolayırı,
Bir Süleyman türbəsini torpaqlara
batırsınlar.
Bu vəhşətlər əlverməzsə, Çad
önündən ilanları,
Qaf dağından qartalları, Qanq
boyundan qaplanları,
Hər yırtıcı məxluqları
O əsgərsiz sahillərə sürü-sürü
gətirsinlər,
Qadınları, çocuqları bu qan içən
heyvanlara parçaladıb yedirsinlər.

Türk torpağı şu iyirminci əsrdəki
 Neronların
 Ən sonuncu zülmüylə də xarab
 olsun, qana batsın!
 İnsaniyyət – bu bir xəyal! O dilləri
 yaldızlayan
 Mədəniyyət davaları...
 O düzənçi kürsülərin haqq-ədalət
 sədalari –
 Həpsi dəssas Judaların sözü kimi
 birər yalan!
 Burda hər şey – şu çivilər, şu boğucu
 qumbaralar
 Artıq Qərbin insanlıqdan çıxdığını
 göstərmədə.
 Şu pusular, şu xainlik dolu olan
 mağaralar
 Ən çox sevən insanların qəlblərinə kin
 vermədə.

Əgər ki, biz İskəndərin, Hannibalın o
 çürüyən,
 Bir atəşsiz, qılgılcımsız külə dönən
 qəlblərindən
 Birər ovuc torpaq alsaq,
 “Bir zamanlar sizin rəya və eşqiniz
 nəydi?” desək,
 Bu zərrələr toplanaraq
 Bir üxrəvi səda ilə bizə şöylə
 söyləyəcək:
 “Sizlərin də həyatınız beş min illik
 əski gediş,
 Yalnız bu gün qəhrəmanlıq kahpəliklə
 yer dəyişmiş!”
 Lakin zalım düşmənlərin bəslədiyi
 qanlı sevda
 Dallarında heç bir çiçək
 Bir ufacıq qaynağında heç bir pınar
 gülməyəcək,
 Yarın sərab olduğunu göstərəcək bir
 boş xülya.
 Zira bizlər o bozulmuş Bizansların,

Babillərin
 Qəlbi, ruhu alçaqladan şeylərindən
 uzaq qaldıq.
 Atəş, dəmir yurdlarından gələn fateh
 nəsillərin
 Qəhrəmanlıq vicdanından, həyatından
 qüvvət aldıq.
 Millətləri öldürməyən fəzilətlər yenə
 bizdə,
 Sözdə səbat, işdə əzim, səbir bizim
 qövmümüzdə.

O cahangir Oğuzları
 Fateh yapan cəsarətlər bizim erkək
 ruhumuzda,
 O qəhrəman Yavuzları
 Qalib edən itaətlər bizim igid
 ordumuzda.
 Bu ordunun qabalaqlı arslan-çöhrə hər
 nəfəri
 Özdəmirilər dövründəki sərdənkeçdi
 yeniçəri.
 Gerçək, o son xain Balkan qovğasında
 Türk Ordusu
 Cəbxanasız, ac qalaraq,
 Dişləriylə boğuşaraq, ot yeyərək,
 bunalaraq
 Bir çobansız sürü kimi zor-zoruna
 bozulmuşdu.
 Şu qədər ki, o bu günü can evinə
 saplanılan
 Bir ağılu xəncər kimi xatirindən
 çıxarmadı.
 Qurtarıcı başbuğlarla kəndisini o
 zamandan
 Ləkəsinə qanlar ilə silmək üçün
 hazırladı.
 Bilsinlər ki Tomrislərin böyük İran
 fatehinə,
 Səlcuqların məğrur Şərqi Romaların
 tarixinə
 Göstərdiyi aqibətlər
 Şu bugünkü düşmənlərə eyni şeyi

qazmaqdadır,
Bunlara da fəlakətlər
Keyxosrovun, Romanosun bəxtlərini
yazmaqdadır.

Türk yurduna yaxlaşanlar burda iki
şey bulurlar –
Öldürücü bir dəmir əl, bir də qanlı
dərin məzar!

* * *

Ey Oğuzun saf qanını daşıyanlar!
Ey gözləri qığılcımlı qəhrəmanlar!
Ey Turanın arslanları!
Hər qüvvətə qaya kimi qarşı durun,
Sınırları aşanları
Qəhr edici ildırımlar kimi vurun.
O silahı parladın ki, ulu əcdad
Bu dəmirlə yüz dövlətə təməl atmış.
Hər iqlimdə uca, şanlı bir səltənət,
Hür və məsud bir türk ömrü
parıldatmış.

Bizim böyük irqimizin fateh adı,
Dünya qədər əski olan şanlı yadı
Hər hasarın bürclərində
Qan və atəş hərflər ilə yazılıdır.
Hər sarayın divarında
Altun qaxma tunc qalxanı asılıdır.
Yenə bu gün qılınc, qalxan
məbudunun

Bu millətdən istədiyi xain leşi,
Neçə illər sönük duran türk yurdunun
Bu ordudan bəklədiyi şan günəşi.

İrəliyə! Türkün alnı
Yalnız rəbbə səcdə edər.
Onun əsil, hür vicdanı
Taxtda xaqan görmək istər.

Şu canavar ingilislər, fransızlar,
Bu hürriyyət düşmənləri vicdansızlar
Ali-Osman dövlətini

Hindistana, Cəzairə çevirsinmi?
Məhəmmədin ümmətini
Əsarətin zəncirləri gəmirsinmi?
Layiqmi ki, bizim uca taxtımızda
Kralların sədələri eşidilsin?
Bir yabançı səs duymayan çatımızda
Candan əziz namusumuz çeynədilsin?
Bu gün Şərqi bütün əziz qübbələri,
Altay, Atlas, Himalaya təpələri,
Hərəmeynlər, İstanbullar
Bizə böyük ümidlərlə güvənməkdə.
Milyonlarca məzlum dullar
Məsum canlar “Zəfər!” deyə
səslənməkdə.
Ah, vətənin varsın hər bir bucağında
Dağlar yansın, nurlar sönsün, can
qalmasın.
Lakin Qazi Osmanların otağında
Taxt qurulsun, xaqan dursun, tac
parlasın!

İrəliyə! Türkün alnı
Yalnız rəbbə səcdə edər.
Onun əsil, hür vicdanı
Taxtda xaqan görmək istər.

İrəliyə! Göy, yer, dəniz
Basqınlarla inildəsin.
Bizim erkək səslərimiz
Hər sipərdə “Vur, kəs!” desin.

Türklər daha dünə qədər üç qitənin,
Şu xəraca kəsdikləri Avropanın
Göz qaraldan, baş döndürən
Yerlərinə qartalqanad gedənlərdi.
Qaflar, Alplər üstlərindən
Şərqi, Qərbin bəxtinə hökm
edənlərdi.

Fransua deyimliydi Süleymandan
Dövlətinin həyatını dilənmişdi.
Padişahlar padişahı adı alan

Bu xaqandan böyüklüyü öyrənmişdi.
 Biz gənclər də ürəkləri qollarından
 Və qolları qılıclardan güclü olan
 Bu cahangir ataların
 Yetişdiyi bir toprağın ərləriyiz.
 Turqutların, Samsaların
 O dalqılıq ordusunun əsgəriyiz.

Sonu var

HACI ƏHMƏD PAŞANIN BAKIYA VÜRUDU [GƏLİŞİ]

Bir qaç gün bundan müqəddəm Qafqaziya İslam Ordusu Baş komandanı fəriq Nuri paşa və Ənvər paşa həzrətlərinin pədəri Hacı Əhməd paşa həzrətləri xüsusi qatarla Bakı şəhərinə varid olmuşdur. Hacı Əhməd Paşa həzrətlərini istiqbal üçün Azərbaycan Hökumətinin Daxiliyyə naziri Behbud bəy Cavanşir və Hökumət Kontrolu Əbdüləli bəy Əmircanov, “Ələt” mövqifinə [stansiyasına] getmişdilər. Şəhər mövqifində Hacı Əhməd paşa həzrətlərini şəhər əhalisi tərəfindən Bələdiyyə İdarə[si] nümayəndələri pişvaz etmişlərdir. Bələdiyyə İdarəsi rəisi əvəzində M. Y. Mehdiyev və islam əhalisi nümayəndələri möhtərəm müsafirə təbrik nitqlərilə müraciətdə bulunub, əsgəri qitəat [hərbi hissələr] isə bu möhtərəm müsafiri musiqi ilə qarşılamlıqlardır.

Hacı Əhməd paşa həzrətləri şəhər mövqifindən Nuri paşa həzrətlərinin nəzdi-alilərinə təşrif buyurmuşlardır.

İdarədən: Bu xüsusda qəzetəmizin keçən nömrəsində məlumat verilmişsə də, fəqət xəta olaraq “Bakı xəbərləri” içərisində qonulmuşdur ki, burası pək namünasib olduğunu etirafla bəyani-etizar edəriz [üzrxahlıq edirik].

BAKI XƏBƏRLƏRİ

– Gəncə Kazyonnu [Xəzinə] palatası müdirinin məruzəsinə görə, Maliyyə naziri qərar vermişdir ki, təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 5-dən Şamaxı xəzinəsi Şamaxı şəhərində layiqli mülk olmadığından, Çuxuryurda köçürülsün.

– Bakıda asayış bərpa olduğuna binaən, Bakı poçta kantorunda adəti üzrə axşam saat 5-dən 7-yə qədər məşğuliyyət başlanmışdır.

Mərkəzi Ev Komitəsində

– Mərkəzi Ev Komitəsi tərəfindən bütün dairə komitələrinə bir böylə məlumat göndərilmişdir:

Daxiliyyə nazirinin əmri mövcibincə, Mərkəzi Ev Komitəsi sizə elan edir ki, üç gün müddətində məhəllənin evlərindən aparılan əşya barəsində ev sahiblərinin adlarını, mümkün olarsa əşya aparınların dəxi adlarını bizə məlum edəsiniz. Bu vaxtadək təslim edilməmiş silah barəsində dəxi məlumat verməlisiniz. Bununla Mərkəzi Ev Komitəsi məlum edir ki, ovçu cəmiyyətlərində üzv olanların ovçu tufəngləri üçün xüsusi icazənamə lazım deyil.

– Mərkəzi Ev Komitəsinin Ərzaq şöbəsi, məhəllə komitələrinə yazır:

Şəhər İdarəsinin Ərzaq şöbəsinin qərardadı ilə kooperativ dükanlarında qalan mallar camaat arasında paylanacaqdır.

Mərkəzi Ev Komitəsinin Ərzaq şöbəsi, Şəhər İdarəsinin təklifini qəbul ilə əhali arasında qənd paylamağı öhdəsinə götürmüşdür. Bu şərtlə ki, qənd camaata 3 manatdan satılıb, məxarici isə Şəhər İdarəsinin öhdəsinə qalsın. Bu günlərdə camaata qənd və çay veriləcəkdir.

3-cü Ali-ibtidai məktəbində

3-cü Ali-ibtidai məktəbi təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 26-dan etibarən açılacaqdır. Təşrini-əvvəlin 20-dən etibarən yeni mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul ediləcəkdir. Məktəbə daxil olmaq arzusunda bulunanlar işbu ünvanə müraciət etməlidirlər: Şamaxı caddəsi, Kələntərovun mülkü, 3-cü Ali-ibtidai məktəb. Ərizələr hər gün saat 9-dan 1-ədək qəbul olunur.

Neft ticarəti haqqında

Azərbaycan Hökuməti, Neftçilər İttifaqından neftə təyin ediləcək müəyyən qiymət haqqında onların fikrini sormuşdur. Neftçilər İttifaqının ümumi iclasında bu qiyməti təyin etmək üçün xüsusi heyət seçilib, bu barədə hökumətə məruzə pişnihad [təqdim] etməli idi. Keçən gün bu heyət fəaliyyətini itmama yetirib [tamamlayıb], bu qiymətləri təyin etmişdir:

Neft (mədənlərdə) – 5 manat;
Cövhər [kerosin] (zavodda) – 8 manat;

1-ci dərəcə benzin – 40 manat;
2-ci dərəcə benzin – 30 manat;
3-cü dərəcə benzin – 12 manat;
Qudron yağı – 7 manat.

Bu günlərdə heyət bu qiymətləri hökumətə pişnihad [təqdim] edəcəkdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 18-də vüqu bulmuş olan Hökumət iclasında hökumət qulluqçularının məvaciblərinin artırılması qanunu qəbul edilmişdir.

Həmin tarixdə vaqə olan iclasda Azərbaycanın Hökumət teatrosu olmadığı nəzərə alınib, ədalətli bir qiymətlə Mailov qardaşlarının teatrosunun hökumət ixtiyarına keçirilməsi qərara alınmışdır. Mailov qardaşları teatrosu “Hökumət teatrosu” adlanacaqdır.

Hökumət idarələrinin ehtiyacatından ötrü Nikolayevski küçədə vaqə Mirzəbekyanın böyük mülkünün yuxarıdakı şərait üzrə hökumətə məxsus edilməsi qərara alınmışdır. Bu qərarı əmələ gətirməkdən ötrü bir komissiya təşkil edilməsi Maarif nazirinə həvalə olunmuşdur.

Maliyyə Nəzarəti Sərhəd Mühafizəsi Təşkilatı üçün layihə hazırlamaqdadır.

Taxıl və qənd almaqdan ötrü Kubana və Ukraynaya göndərilmək üçün Ərzaq Nəzarəti tərəfindən iki komissiya təşkil edilməkdədir.

Bakı Şəhər Ərzaq şöbəsinin Ərzaq Nəzarəti dəftərxanasına əvəz edilməsi təsəvvür olunur. Taxıl almaqdan ötrü Ərzaq naziri ilə Mühimmati-Əsgəriyyə İdarəsi [Hərbi Ləvazimat İdarəsi] arasında saziş hüsusla gəlmişdir. Taxıl alınacaq yerlər məntəqələrə təqsim edilmişdir [ayrılmışdır].

Ərzaq Nəzarəti Gəncə, Qazax və Quba məhəlləri ilə Zaqatal nahiyəsində taxıl almaq təsəvvüründədir. Qalan yerlərdə isə ancaq Mühümət və Ləvazimati-Əsgəriyyə [Hərbi Təchizat və Ləvazimat] İdarəsi taxıl alacaqdır.

Post [Poçt] və Teleqraf Nəzarətindən

Məlum olduğu üzrə, Qafqaziyada ixtilal baş qaldırdığı gündən bu ana kimi post və şose yolları gündən-günə təxrib [xarab] edilir, əvəzində isə bir şey təmir edilməsi hələ yox idi. Şimdi Post və Teleqraf Nəzarəti, Daxiliyyə Nəzarəti müavinəti [köməyi] ilə bu yolları yavaş-yavaş nizama salmaq və yaxın bir zamanda bütün Azərbaycanda bir çox simsiz teleqraf məntəqələri (radio stasiyonlar) təsisinə şüru edəcəkdir [başlayacaqdır]. Sənaye nöqtəyinə nəzərindən hazırlığı olan zəvət [şəxsləri] Nəzarət bu işdə çalışmağa cəlb və dəvət edir. Stasiyonları idarə üçün ali mənəsləri qəbul etməkdən maəda [başqa], bir çox aşağı siniflərdə çalışa-

caq adamlar lazımdır.

Ticarət və Sənəət Nəzarətindən [Ticarət və Sənaye Nazirliyindən]

Bakıda mövcud “Savet Syezd” adlı neft mədənçilərinin təşkilatı 16 təşri-ni-əvvəldə [oktyabrda] Ticarət və Sənəət Nəzarətinə verdiyi istidasında [ərizə-sində] əvvəla bu təşkilata sədr intixabı [seçilməsi], dəvətlə 4 yeni üzv daha qəbul edilməsi üçün icazə verilməsini istirham [xahiş] etmişdi. Nəzarət istidanı qəbul ilə icazə vermişdir.

TÜRKİYƏDƏ

Azərbaycan Heyəti-fövqəladəsinin Sultan həzrətlərini ziyarəti

Eylülün [sentyabrın] 6-da “Ayaso-fiya” cəməsindəki mərasimi-səlamidən sonra Azərbaycan Heyəti-fövqəladəsi Zati-həzrəti-padişahi tərəfindən xüsusi surətdə hüzura qəbul edilmişdir.

Heyət, işbu zəvətdən [şəxslərdən] ibarət idi: Sədr-i-heyət: Məhəmməd Əmin Rəsulzadə; üzvlər: Xəlil bəy Xas-məmmədov, Aslan bəy Səfikürdski. Hüzura qəbul əsnasında Ənvər paşa həzrətləri də isbatı-vücuda edirmişlər [orada imiş].

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənablari, Zati-həzrəti-padişahinin cülusi-hümayunları [taxta çıxması] münasibətilə, əsrlərdən bəri əzilməkdə olduğu əcnəbilər boyunduruğundan qur-

tarmış və yenidən istiqlaliyyətə müvəffəq olmuş Azərbaycan namından [adından] Sultan həzrətlərini təbrik etmiş və Azərbaycanın Həzrəti-padişahi təhti-himayəsində [Padişah həzrətlərinin himayəsi altında] nəşvünüma tapacağına [tərəqqi edəcəyinə] ümidvarlığını izhar etmişdir. Heyət, Zati-həzrəti-padişahinin təşəkkülünə nail olmuşdur.

Zati-həzrəti-padişahi öz nitqlərində Cənabi-haqqın inayətilə ən yaxın zamanda müttəfiq Türkiyə-Azərbaycan qüvvəsi düşməni münhəzim [məğlub] etməyə müvəffəq olacağını bəyanla, Zati-həzrəti-padişahinin salamını Azərbaycan əhalisinə yetirməyi əmr buyurmuşlar. Mərasimi-vidada [vida mərasimində] Sultan həzrətləri keçirdikləri dəqiqələri ömürlərinin ən xoşbəxt dəqiqələri ədd [hesab] etdiklərini Ənvər paşaya bəyan etmişlərdir.

Türkiyə mətbuatı

İstanbulda nəşr olunan “Tərcüman” qəzetəsi bolqar ordusunun sülhcuyana [sülhdən yana olan] hərəkətlərindən bəhslə yazır:

Ola bilsin ki, Malinov ordunun pərişanlıqından naşi [pərişanlığı səbəbindən] böylə iqdamatda [təşəbbüslərdə] bulunmuş, fəqət bunu da əlavə etməlidir ki, ordunun pərişanlığına səbəb Malinovun kəndisidir.

“Tənin” yazır:

Bolqariya kəndisi də sülhdən fənalıq aparacaqdır. Qəzetənin əqidəsincə, Avstriya-alman qitəti [hərbi hissələri] cəbhəyi saxlamaq və yaxud Türkiyə ilə

müttəfiqlər arasındakı dəmiryolunu əldən buraxmamağa müvəffəq olacaqlar.

İttifaq haqqında Türkiyə kabinəsi

“Fossişe zeytunq” qəzetəsinə Berlindən teleqrafən [teleqrafla] xəbər verilir ki, Türkiyə Şurayı-Vükəlası [Nazirlər Kabineti] siyasi və hərbi əhvaldan naşi iniqad etmişdir [yığışmışdır]. Şurayı-Vükəla, ittifaqı möhkəm saxlamağı qət etmişdir.

Ənvər paşa həzrətləri öz nitqlərində bəyan etmişlər ki, Bolqariyanın İttifaqdan çıxması hərbin əhvalını dəyişməyəcəkdir.

DƏRBƏNDƏ

Dağlılar İttifaqı Cümhuriyyətinin Hökuməti Sədri Çermoyev həzrətləri oktyabrın 14-də camaata xitabla belə bir əmrnamə nəşr etdirmişdir:

Əmrnamə

Dağlılar İttifaqı Cümhuriyyəti Hökuməti cənbində [nəzdində] olan Osmanlı İmperiyasının (səltənətinin) hərbi və diplomatik heyəti sədri Yusif İzzət paşa ilə Dərbəndə varid olaraq əmr verirəm:

Bütün hökumət qulluğunda olan qulluqçular öz qulluqlarında təsdiq, yaxud yerlərinə başqaları təyin olunana qədər, qulluqlarında baqi [yerində] qalmalıdırlar.

Və ümum əhaliyə təklif edirəm, xatircəm olsunlar. Zira Türkiyə əsgərləri bizim yerlərimizi almaq üçün gəlməyib, ancaq yerimizdə törəyəcək hərc-mərcliklə mübarizə və Qafqaz Dağlılar İttifaqı Cümhuriyyəti Hökumətinə kömək etməkdən ötrü gəlmişlərdir.

Bu köməklik Dağlılar İttifaqı ilə Osmanlı Hökuməti arasında bağlanmış olan dostanə əhdnamənin [dostluq müqaviləsinin] 2-ci maddəsində şərt edilib, 1918-ci il, iyun ayının 20-də çap edilən Zaqafqaziya qəzetələrində elan edilmişdir.

Millətlərin azad yaşaması əsası şüarı mövcubincə [şüarına uyğun olaraq] Türkiyənin Azərbaycan Hökumətinə, Almanıyanın Ukraynaya, Dona, qonşu gürcülərə və sair təzə dövlətlərə edilən köməkdən Türkiyənin bizə etdiyi bu köməyin heç fərqi yoxdur. Əgər Türkiyə və Dağlılar qüvvəsi Dərbəndə girdiyi zaman bəzi qəmli hadisələr üz vermişsə də, bunu da bilmək gərək ki, dava həmişə bu cür qəmli hadisələr törədir. Lakin Dağlılar İttifaqı Hökuməti hər cür tədbirlər ittixaz etmişdir [tədbirlər almışdır] ki, burada asudəlik bərpa edilsin və inanır ki, “qrajdanların” [yəni] həmvətənlərin öz köməkləri sayəsində tezliklə nizam və asudəlik bərpa edilir.

Daxiliyyə Vəzirliyi [Daxili işlər naziri] vəzifəsini ifa etməyə İbrahim bəy Heydərov təyin edilmişdir və ona tapşırılmışdır ki, bilatəxir [təxirə salmadan] şəhərə və ətrafına məmurlar təyin eylesin.

Dağlılar İttifaqı yaşayışının əsası bunlardır:

1) Milli azadlıq və istiqlal xüsusundə çalışmaqda olan Dağlıların hüququna hörmət edən hər bir kimsə, nə millət və nə dindən olursa olsun, onlara ədalət nəzəri ilə baxılacaqdır.

2) Qafqaziyada yaşayan millətlərlə dostanə bir surətdə rəftarda bulunmaq, xüsusən ruslara və Qafqaziyada qalıb da öz yerlərində yaşamaq istəyən ruslarla ən gözəl rəftar və dostanə əlaqədə bulunulacaqdır.

*Qafqaz Dağlılar İttifaqı
Cümhuriyyətinin Sədri
Əbdülməcid Çermoyev*

TƏHLÜKƏ QARŞISINDA

Qarabağın son günləri

(keçən nömrələrdən məbəd)

Keçən nömrəmizin birində Qarabağın halından bəhslə, ermənilərin təqib etdikləri məqsəd və ittixaz etdikləri tədabirdən [tədbirlərdən] yazmışdıq. Bu gün isə türk-islam əhalisinin fəaliyyətindən bəhs edəlim.

Türklər nə yapırlardı?

Hələ Şəhər komandanı Həsən Bəsri əfəndinin vürudundan müqəddəm [gəlişindən əvvəl], şəhər islamları [müsləmanları] ermənilərin hərəkətini görərək, bu işlərin bir vaxt müsəlləh müsədıməyə müncər ola biləcəyini [silahlı toqquşmayla nəticələne biləcəyini] dərk-

lə, “sülh istər isən hər bə hazır ol” məsələnin məfhumunca, müqavimətə hazırlaşmağa başlayırlar.

Bu məqsədlə şəhərdə “Ənvəriyyə”, “Şövkətiyyə”, “Xəliliyyə” və mütəəlimlərdən [tələbələrə] mütəşəkkil “Vəhbiiyyə” dəstələri adı ilə dörd könnüllü əsgər dəstəsi təşkil edirlər. Hər dəstədə zabiti əvəz edəcək bir neçə dəstəbaşı zabıt təyin olunur. Şəhərdə silah götürə bilən hər bir şəxs (on beş yaşından altmış yaşınadək) tamamilə siyahı edilir. Cavanlar “hərəkət ordu-su” adı ilə həməən dəstələrə daxil olurlar. Qırx yaşından yuxarı olanlar isə ehtiyat əsgəri hesab olunaraq fəvqəladə hallarda işə cəlb olunacaqları xəbər verilir. Təslihat [silahlanma] işlərinə baxmaq üçün şəhərdə on dörd məhəllə komitəsi təsis edilir. Məzkur komitələrin vəzifəsi hər kəs öz məhəlləsində siyahı tərtib verərək, qüvvəsi çatan hər şəxsə bəqədri-qüvvə [gücü yetdiyi qədər] silah aldırmaq və para toplayaraq maddədən zəif olanlar üçün camaat puluyla silah almaqdan ibarət idi. Bu surətlə şəhərdə dövlətli, fəqir hamı silahlanır və hər məhəllənin on minlərcə müştərək ehtiyat gülləsi və yüzlərcə tüfəngi olur.

Bundan əlavə, məhəlli [yerli] türklər müsəlman hissəsiylə Ermənistan [ermənilər] arasında xətti-hüdudu dava ehtimalına qarşı təhkim edərək [möhkəmləndirərək], şəhərin şimalından qərbinə doğru bir xətti-səngər qururlar. Xətti-hüdudda bulunan evləri dəxi səngər qərar verərək divarlarını deşir,

pəncərələrini [h]örür, səngər qayırırlar. Hangi məhəllənin tüfəngçiləri hansı səngərə gedəcək, ehtiyatda kimlər duracaqlar, səngərə güllə, çörək və sairəni kimlər daşıyacaqlar, çörək nə-rədə bişəcək, kənardan kömək gələrsə, nə-rədə təvəqqüf edəcək [qalacaq], kimlər müqəyyəd olacaqlardır [muğayət olacaqlar, qeydinə qalacaqlar]? Xülasə bütün cüziyyəti [xırdalıqları] belə unutmamaq şərti ilə müqavimətə hazırlanırlar.

Gecə-gündüz şəhər cavanları əldə silah olaraq, səngərlərdə “qarağol” [qarovul] çəkirlər. Şəhərin fəqərəsi dəxi unudulmayaraq, hər məhəllədə varlılardan para toplanaraq, fəqərə üçün taxıl alınır və girvənkəsi əlli qəpikdən çörək buraxılır. Əhali bu surətlə öz dərdini anlamış, dərmanını aramış, bulmuş hesab olunur. Fəqət, şübhəsizdir ki, əsgərlik görməmiş, qışlada [kəzarmada] yaşamamış, zabıtlıq məktəbində təhsil etməmiş bir camaatın təşəbbüsləri nə qədər şayani-təqdır [təqdirəlayiq] olsa da, bir çox nöqsanı vardı. Daha sonra nöqsanın islahına şüru edildi [nöqsanların aradan qaldırılmasına başlandı]. İbtida [əvvəla] Şuşada ümumi səfərbərlik elan edilərək, bütün cavanlara əsgərlik məşqi verilməyə başladı. Şəhərdə olan bir neçə kiçik zabitin iştirakı ilə əsgəri idarə təşkil edildi. Bir müddət cavanlara məşq verildikdən sonra, buraxıldılar.

Aradan bir qədər keçdikdən sonra, şəhərdən bir qədər könnüllü yığılaraq, daimi olmaq üzərə qışlada sakin edil-

di. Oxumuş cavanlardan isə əlli nəfərədək məktəbi-hərbiyyədə oxumaq üçün ərizə verərək namizəd yazıldı.

Bunlar süvari və piyada dəstələrə bölünərək, hər gün saat 9-12 və 4-6-ya qədər məşq edirlər. Eyni zamanda zabıtların nəzarət və iştirakı ilə səngərlər dəxi islah edilirdi. Belə ki, şəhərin bu başından o başınadək xəndəklər, tunellər qazılıb, səngərlər arasında yer altı yollar çəkilir, qanuni-hərbin tələb etdiyi qayda ilə üstü örtülü qazmalar yapılır. Şarapnel və bomba və sairəyə qarşı hər səngərdə sipərlər, quyular, çalalar qazılır.

Nəhayət, şəhərdə dava vüqu bularsa, kəndlərdən dəxi hücum ediləcəyi ehtimal daxilində olduğundan, müsəlman hissəsinin dörd tərəfində səngər qurulur. Bundan əlavə, şəhər üzərində hökmfərma [hakim mövqedə] olan “Üçmıx” ucalığında dəxi səngər qurmağa ehtiyac görülür. Bir gündə şəhərdən dağın başına xəndək vurularaq dağın təpəsində səngər qurulur. Burası erməniləri həyəcana gətirərək narazılığa və müsəlmanların həmə səngərləri tərək etmələri haqqında bir tələb süduruna [meydana gəlməsinə] bais olur. Fəqət bir növ ilə ixtilaf yatırılır.

Şəhərin şimalında iki bucuq çağırılıqda “Dotələb” adlı bir təpə dəxi var. Hər kəs bu təpəyə malik olub iyirmi tufəngçi bulundurarsa, tərəfi-müqabildən [qarşı tərəfdən] bir şəxsi belə Xəlfəli, Xankəndi, Malıbəyli və Qaryagin yollarına çıxmağa buraxmaya bilər.

İştə, məzkur təpənin dəxi əhəmiyyətini etirafla, məhəlli türklər orada dəxi səngər quraraq daima iyirmi, otuz qarağol [keşikçi] bulundururlardı.

Ümum səngərlər bir neçə uçastoka təqsim [bölməyə ayrılmış] və hər uçastoka bir rəis təyin edilmişdi. Hər rəisin binagüzarlığına [sərəncamına] bir-iki məhəllə verilmişdi. Rəislər isə öz dairələrindən onbaşılar təyin etmişlərdi. Hər məhəllədən gündə bir onbaşı öz dəstəsi ilə qaraqola gedirdi. Qışlada yaşayan əsgərlər isə başqa vəzifələr ilə müvəzzəf idilər. Ancaq bunca hazırlaşmaqla bərabər müsəlmanlar heç vaxt dava istəməirlərdi. Unutmamalıdır ki, dava hazırlığı səngər qurmaq, silahlənmə və sairə xüsusda müsəlmanlar nə yapmışlarsa, ermənilər daha ziyadə ciddiyyətlə çalışmış, hətta müsəlmanları hazırlaşmağa onlar vadar etmişlərdi.

(yenə var)

Xəlil İbrahim

QƏZETƏLƏRDƏN

Ukraynada

“K. M.” qəzetəsinin verdiyi xəbərlərə görə, təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 9-da Ukrayna ilə Krım arasında müşavirə məclisi açılmışdır. Sədrəzəm [Baş nazir] Ukrayna ilə Krım miyanında [arasında] əmələ gəlmiş etilaf [uzlaşma] qətnaməsini oxumuşdur. Krım heyətinin sədri Vomatoviç demişdir ki, Ukrayna

Sədrəzəmi tərəfindən təklif edilən şərait [şərtlər] Krimdan ötrü qeyri-məqbuldur. Başqa maddələrin cavabını isə 10 günə kimi öz hökuməti tərəfindən pişnihad [təqdim] edə biləcəkdir.

Cəbhə haqqında general Foş nə deyir?

“N. L. Z.” qəzetəsi marşal Foşun “D. T.” qəzetəsi müxbiri ilə müsahibəsini dərc edir. General müxbirə demişdir: *“Düşmən mövzeindən [tutduğu mövqedən] çıxarılmış, fəqət yenə möhkəm durur. Öylə xəyal etməməlidir ki, biz yaxın zamanda məqsədimizə nail olacağıız. Biz zirvənin kəlləsinə ermışıız. Hal-hazırda isə yamac boyu ilə aşağı enməliyiz. Biz qüvvəyi-fövqəladə vasitəsi ilə birdən-birə aşağı hoppanarsaq, daha da eyi olacaqdır.”*

Samarinin güllələnməsi

Sinodun sabıq Baş müddəyi-ümmisi [Ober prokuroru] Samarin, Moskvada güllələnmışıdır.

Sofiyanın müqəddəratı

Rum və serb qoşunlarının Sofiyaya daxil olmamaqları barəsində bolqarlar tərəfindən verilmiş istidanı [xahişi] Müttəfiqlər qəbul etmişlərdir. Bolqariya paytaxtı müttəfiq İngiltərə-Fransa-İtaliya qitəatı [hərbi hissələri] tərəfindən işğal ediləcəkdir.

Vilson, Rusiya əhvali-iqtisadiyyəsi haqqında

Rəisi-cümhuri [Prezident] Vilson,

Rusiyanın iqtisadi cəhətinin təmini müzakirəsindən ötrü bir xüsusi komissiyon dəvət etmişdir. Vilsonun əqidə-sincə, Amerikanın sənəət [sənaye] və maliyyəti [maliyyəsi] Rusiyanı iqtisadi cəhətdən təmin edə biləcəkmış.

Trotskinin yaralanması

Trotskinin yaralanması təsdiq edilir. Trotski afiyət kəsb etdiyindən [sağaldığından] Moskvaya gətirilmişdir.

Ukraynada: Yeni parə [pul]

Kiyevə Almaniyada çap edilmiş iki qatar yeni parə gəlmişdir. Bu günlərdə yeni pullar işlənməyə başlayacaqdır.

Krimda: Kırım Hökuməti əzasına [üzvünə] sui-qəsd

Hərbiyyə naziri Milkovskinin yanına bir nəfər şəxs gəlib, Petroqraddan xüsusi məmuriyyətlə gəldiyini söylər. Nazirin iznilə Ədliyyə naziri ziyarətinə müvəffəq olmuşdur. Ədliyyə Nəzarətinə gəldikdə, şübhəli göründüyü üçün dərdəst [həbs] edilir. İstintaqdan məlum olmuşdur ki, bu şəxs Sədrəzəm [Baş nazir] Sulkeviç, Ədliyyə naziri Əhmədoviçi[n] və başqa hökumət əzası [nın] qətli qəsdı ilə göndərilmişdir. Hangi firqə tərəfindən göndərildiyini canı söyləməmiş, fəqət Petroqraddan gəldiyi mühəqqəqdır [qətidir]. Canı, Cəfər İbrahimov namdır.

Berlin – Təşrini-əvvəl [oktyabr] 11. “Nyu-kurant” qəzetəsi mühərririnin dediyinə görə, Almaniya təklifinin rədd

edilməsi müharibə məsələsini gərginləşdirir. Almaniya məcburən Belçika və Şimali Fransanın xaraba qalmasına səbəb olacaqdır. İmdiki Almaniya ricası cəbhənin yarılmamasını, Almaniya ordusunun məğlub olmamasını göstərir. Lazimi təqdirdə alman ordusu müqavimət göstərmək məcburiyyətində qalacaqdır.

Xarici təbəələrinin Moskvada həbsi

Moskvada Serbiya, İngiltərə, Fransa təbəələri həbs edilərək Nijni Novqoroda göndərilir.

Bolşevik intibahnamələri

Moskvada bolşeviklər 18 milyon intibahnamə [təbliğat vərəqəsi] tərtib vermişlər ki, Ukrayna əhalisi arasında nəşr etsinlər [yaysınlar].

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi elan edir ki, bu ilin 4 təşrin-i-əvvəl[in]də Bakı ilə Tiflis şəhərləri arasında 3 və 4 nömrəli qatarlar bu qərarla hərəkət edəcəklər:

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 3			
	gəlir saat	dəqiqə	çıxır saat	dəqiqə
Bakı	-	-	7	7 axşam
Hacıqabul	11	22 axşam	11	57 axşam
Yevlax	5	35 sabah	6	sabah
Gəncə	8	3 sabah	8	23 sabah
Ağstafa	11	15 günüz	11	23 günüz
Tiflis	3	56 günüz	-	-

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 4			
	gəlir saat	dəqiqə	çıxır saat	dəqiqə
Tiflis	-	-	11	10 axşam
Ağstafa	4	22 günüz	4	47 axşam
Gəncə	7	34 axşam	7	59 axşam
Yevlax	9	44 sabah	2	4 sabah
Hacıqabul	3	24 günüz	3	39 günüz
Bakı	7	36 axşam	-	-

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 279. “Şəhərdəki mağaza və dükan və bilümmə lövhə bulunan məhəllərdə qırmızı lövhə üzərinə bəyaz yazı ilə...”: Eyni elan, qəzetin 17-ci nömrəsində belə getmişdir: “...bəyaz lövhə üzərinə qırmızı yazı ilə...”

Azərbaycandakı Türk Ordusu

səh. 281. “19.10.34”: Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 19 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Ordu qərargahından

səh. 281. “18/10/34” – Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 18 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur. Qəzetdə “34” yerinə səhvən “23” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 282. “Leypsiq” qəzeti: “Leypsiqer abendzeytung” qəzeti nəzərdə tutulur.

Qessenski Karl: Bu ad rusca yazılışına uyğun olaraq verilmişdir; xəbərdə Fridrix Karl fon Hessenden danışılır.

Əsgərlərə

səh. 282. “Sizin seyrüsəfərinizdə müvəkkəl olan həfəzeyi-kiram sizinlə bərabərdir. İşlədiyiniz işləri bilirlər.” Mətnin bu hissəsində, əsgərlərə öz vəzifələrini layiqli surətdə yerinə yetirərkən, heç kimə haqsızlıq etməmək tövsiyə olunmaqdadır. “Həfəzeyi-kiram”, islam etiqadına görə, hər insanı xüsusi olaraq izləyən, onun işlədiyi yaxşı və pis (xeyir və şər) əməlləri qeyd edən mələklərdir. Müəllif, müharibə dövrünün qarışıqlığından və hərc-mərcliyin-

dən faydalanaraq və cəzasız qalmağa ümid edərək haqsızlığa yol verməməyi əsgərlərə tapşırır, işlədikləri günlərə görə bu dünyada məsuliyyətdən qaça bilsələr belə, axirətdə hesab verməli olacaqlarını onların yadına salır. Məqələnin bu hissəsi, Xəlifə Ömər in öz sərkərdəsinə yazdığı məktubdan aşağıdakı cümlələri xatırladır: “Mütləq bilməlisiniz ki, hara getsəniz, ilahi tərəfindən müvəkkəl həfəzeyi-kiram sizinlə birgədir. İşlədiyiniz işləri bilirlər.”

“Kərrəmallahu-vəchəhu”: “Allah onun üzünü ağ eləsin” mənasına gələn dua. İslami ədəbiyyatda məxsusi olaraq Həzrət Əli barəsində işlədilir.

səh. 283. “...ordunun miqdarı (...) məlum olan ayəti-cəlibə mövcibincə...” Mətnə bu yerdə nöqtələr qoyulmuşdur. Cümlədən anlaşılmaqdadır ki, nöqtələrin yerində “Quran”dan ayələr olmalı idi. Söhbət əsgərlərin sayının həlledici olmadığından, az sayda əsgərin çox sayda əsgərə qalib gələ biləcəyindən getdiyinə görə, burada “Bəqərə” surəsinin 249-cu ayəsinin sonu yada düşür: “Neçə dəfə olub ki, kiçik bir dəstə Allahın izniylə böyük bir dəstəyə qalib gəlmişdir.” Eləcə də “Ənfal” surəsinin 65 və 66-cı ayələrində, Allah yolunda səbr edənlərin, özlərindən daha böyük kafirlər ordusuna qalib gələcəyi deyilir: “65. Ey Peyğəmbər! Möminləri savaşa təşviq et. Əgər içinizdə səbrli iyirmi nəfər olsa, iki yüz nəfərə qalib gələr. Əgər içinizdə yüz nəfər olsa, kafirlərdən min nəfərə qalib gələr. Çünki onlar anlamayan bir qövmdür. 66. İndi Allah yükünüzü yüngülləşdirdi və sizdə mütləq bir zəiflik olduğunu bildi. Əgər içinizdə səbrli yüz nəfər olsa, iki yüz nəfərə qalib gələr. Əgər içinizdə min nəfər olsa, iki min nəfərə qalib gələr. Allah səbr edənlərlə birlikdədir.”

“18 təşrin, sənə 34” – Burada il, rumi

təqvimlə göstərilmişdir. Miladi təqvimlə 18 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Ordunun dastanı

səh. 283. “Çanaqqala qəhrəmanlarına”: Şeir, Birinci Dünya müharibəsi əsnasında Gəlibolu yarımadasında cərəyan edən quru və dəniz döyüşlərinin qəhrəmanlarına həsr edilmişdir. Bu döyüşlər tarixdə “Çanaqqala döyüşləri” yaxud “Çanaqqala müharibəsi” kimi adlandırılır.

“Drednot”: hərbi dəniz donanmalarında XX əsrin əvvəllərindən etibarən istifadə edilməyə başlanan, güclü artilleriya silahlarına malik zirehli gəmi (drednout).

“Obus”: Artilleriya silahının bir növü (haubitsa).

“Hər gün səkkiz cəhənnəmlə bu mübarək Bolayırı”: Şeirin 1915-ci ildə İstanbulda kitabça şəklində çap edilən variantında bu misrada “bu mübarək Bolayırı” yerinə “bir mübarək Bolayırı” yazılmışdır. Şeirin konteksti daxilində “bir” sözü daha doğrudur. (Bax. Mehmed Əmin, “Ordunun dastanı”, Mətbəəyi-Əhməd İhsan və şürekası, [İstanbul], 1331 [1915], səh. 24).

“Bolayır”: Türkiyədə Çanaqqala ilinin (vilayətinin) Gəlibolu ilçəsinin (rayonunun) kəndi.

“Süleyman türbəsi”: Osmanlı dövlətinin ikinci sultanı I Orxanın (Orxan Qazi) oğlu Süleyman paşanın türbəsi (məqbərəsi) Bolayır kəndindədir.

səh. 284. “Juda”: Xristianlıq inanişində İsanın həvarilərindən olan İuda [Judas Iscariot] nəzərdə tutulmuşdur.

“Qabalaq”: Osmanlı ordusu əsgərlərinin Birinci Dünya müharibəsində istifadə etdikləri papaq.

“Fateh”: Osmanlı hökmdarı II Mehmed nəzərdə tutulur.

“Yavuz”: Osmanlı dövlətinin doqqu-

zuncu sultanı I Səlim nəzərdə tutulur.

“Sərdənkeçdi”: Osmanlı ordusunda, döyüşlərdə ən ön sıralarda olan könüllü əsgərlər.

“İran fatehi”: Əhəmənilər imperiyasının hökmdarı II Kir nəzərdə tutulur.

səh. 285. “Keyxosrov”: Əhəməni imperiyasının hökmdarı II Kir nəzərdə tutulmuşdur.

“Romanos”: Səlcuqlu sultanı Alp Arslan tərəfindən əsir alındıqdan sonra sərbəst buraxılan Bizans (Şərqi Roma) imperatoru Roman IV Diogen nəzərdə tutulur.

“Hərəmeyn”: Bu sözlə Məkkə və Mədinə şəhərləri birgə nəzərdə tutulur.

“Qazi Osman”: Osmanlı dövlətinin qurucusu və ilk hökmdarı I Osman (Osman Qazi) nəzərdə tutulur.

“Fransua deyilməydi Süleymandan...”: 1515-1547-ci illərdə Fransa kralı olan I Fransisk [I François] və 1520-1566-cı illərdə hakimiyyətdə olan onuncu Osmanlı sultanı I Süleyman nəzərdə tutulur. Fransisk, Avropadakı rəqiblərinə qarşı Süleymanla ittifaqa girmişdi.

səh. 286. “Turqudların, Samsaların”: Osmanlı dövlətinin qurucusu I Osmanın yaxın silah arxadaşları olan Turqud Alp və Samsa Çavuş nəzərdə tutulmuşdur. “Samsaların” sözü qəzetdə səhvən “Samsaların” kimi getmişdir. (Bax. Mehmed Əmin, “Ordunun dastanı”, Mətbəəyi-Əhməd İhsan və şürekası, [İstanbul], 1331 [1915], səh. 32).

“Ordunun dastanı” şeiri (səh. 283-286) üçün lüğət

çatı: bina; dam
yaldızlamaq: bəzəmək
düzənçi: saxtakar; yalançı
dəssas: yalançı, hiyləbaz
kəhpəlik: xəyanət

dal: budaq
 otaq: hökmdar çadırı
 pınar: bulaq
 başbuğ: komandan, sərkərdə; başçı
 dalqılıc: siyirməqılınc

**Hacı Əhməd paşanın
 Bakıya vürudu**

səh. 286. “fəriq Nuri”: səh. 10-dakı
 izaha bax.

Nəzarətlərdə:

Ticarət və Sənəət Nəzarətindən

səh. 288. “Savet Syezd”: Bakı Neft Sə-
 nayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutu-
 lur.

Türkiyədə:

**Azərbaycan Heyəti-fövqəladəsinin
 Sultan həzrətlərini ziyarətləri**

səh. 288. “Mərasimi-sələmi”: “Səlam-
 lıq mərasimi”, yaxud “cümə səlamlığı”.
 Osmanlı dövlətində padişahların cümə
 namazını xalqla birgə qılması, namazdan
 əvvəl və sonra xalqla görüşməsi adəti.

“Cülusi-hümayunları”: Burada söhbət
 3 iyul 1918-ci il tarixində taxta çıxan Os-
 manlı sultanı VI Mehmed Vəhidəddindən
 gedir. Rəsulzadənin təbrik etdiyi padişah,
 axırıncı Osmanlı padişahı olan Vəhidəd-
 dindir.

Təhlükə qarşısında

səh.290. “Hələ Şəhər komandanı Hə-
 sən Bəsri əfəndinin vürudundan müqəddəm...”:
 Şuşa şəhərindən bəhs olunur.

səh. 291. “Ənvəriyyə”, “Şövkətiyyə”,
 “Xəliliyyə”, “Vəhbiiyyə” dəstələri: anlaşılır
 ki, Şuşadakı müdafiə dəstələrinə türk pa-
 şalarının – Ənvər paşa, Mahmud Şövkət
 paşa, Xəlil paşa (Xəlil Qut) və Mehmed
 Vəhib paşanın adları verilmişdir.

Qəzetələrdən:

Ukraynada

səh. 292. “K. M.”: “Kiyevskaya mısl”
 qəzeti nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən:

Cəbhə haqqında general Foş nə deyir?

səh. 292. “N. L. Z.”: “Noye Leypsiqer
 zeytunq” qəzeti nəzərdə tutulur.

“D. T.”: “Deyli teleqraf” qəzeti nəzərdə
 tutulur.

Qəzetələrdən:

Sofiyanın müqəddəratı

səh. 293. “Müttəfiqlər”: Antanta bloku
 nəzərdə tutulur.